

Format programu telewizyjnego a normy kulturowe. Przypadek reality show „Rolnik szuka żony”

JACEK MIKUCKI

Uniwersytet Warszawski

Streszczenie

Analiza porównawcza formatu „Rolnik szuka żony”, emitowanego w Polsce, Hiszpanii i Australii, pokazuje jego różnice oraz cechy wspólne. W artykule skupiono się m.in. na tożsamości społeczno-kulturowej, postkolonialnym charakterze oraz cielesności. Celem badania jest ukazanie znaczeń norm kulturowych w procesie tworzenia programu. Założono, że analizowany format, poprzez uniwersalny szablon, pozwala na implementację kodów kulturowych oraz utrwała heteronormatywny i patriarchalny porządek świata.

Słowa-klucze: reality show, format telewizyjny, postkolonializm, patriarchalizm, heteronormatywność

Abstract

TV format and cultural norms. The case study of reality show “Farmer wants a wife”

Analysis of the format Farmer Wants a wife, in Poland, Spain and Australia, allows to specify the differences and extracts features. In the article focused on among others the categories of the socio-cultural identity, postcolonialism and physicality. The aim is to show the meanings of cultural norms in the process of creating the program. There assumed the format, being universal, allows for implementations of different cultural codes and perpetuates heteronormative and patriarchal world order.

Keywords: reality show, TV format, postcolonialism, patriarchalism, heteronormativity

Zrealizowany dotąd w 29 krajach, wszędzie popularny, choć w wielu okrzyknięty produkcją antyfeministyczną, program „Rolnik szuka żony” trafił na antenę TVP 1 jesienią 2014 roku. Sukces pierwszej polskiej edycji tego *reality show* mierzony jest z jednej strony wskaźnikami oglądalności, z drugiej przypuszczeniem, że być może każdy w Polsce usłyszał o programie lub jego bohaterach, nawet jeśli go nie widział. Format, który istnieje na światowym rynku telewizyjnym już od kilkunastu lat, w Polsce wywołał publiczną debatę na temat zasadności jego wykorzystania w ramach realizacji zadań misyjnych telewizji publicznej.

Prawa do programu należą do przedsiębiorstwa zajmującego się produkcją telewizyjną i filmową – Fremantle Media. Pierwszy sezon *reality show* wyemitowano w Wielkiej Brytanii na kanale ITV w 2001 roku. Pierwowzoru produkcji należy szukać jednak w Szwajcarii, gdzie w 1983 roku w telewizji SRG wyemitowano program o nazwie *Bauer sucht Bauerin* („Rolnik szuka rolniczki”).

Scenariusz programu zakłada przede wszystkim, że rolnik wybiera kandydatkę na żonę spośród wielu kobiet mieszkających na stałe w mieście. W castingu zostaje wyłoniona grupa rolników – samotnych mężczyzn, którzy marzą, aby w końcu założyć rodzinę. W odcinku pilotażowym są przedstawiane sylwetki poszczególnych mężczyzn. Po jego emisji, kobiety, zainteresowane konkretnym rolnikiem, wysyłają listy z opisem swojej osobowości oraz fotografie¹. Pięciu lub sześciu mężczyzn, którzy otrzymują najwięcej listów, wybierają kandydatki z którymi chcą się zobaczyć na żywo. Po krótkich spotkaniach i rozmowach, rolnicy wybierają ostatecznie trzy kobiety (choć zasada ta nie obowiązuje w każdym kraju), które następnie zapraszane są do gospodarstw prowadzonych przez rolników, poznają ich rodziny oraz realia życia na wsi. Kiedy w domostwach każdego z rolników zostaje tylko jedna kobieta, następuje odwrócenie ról i jadą oni w rodzinne strony przyszłych kandydatek na żony oraz odbywają podróż tylko we dwoje.

Formaty telewizyjne są przedmiotem wielu badań i rozważań. Mianem formatu określa się ogólną koncepcję i markę chronionego prawami autorskimi programu telewizyjnego. Jest to zbiór informacji i wskazówek (*know-how*), które zwiększają szansę na adaptację programu w innym miejscu i czasie².

Normy kulturowe można zdefiniować jako reguły, które określają zasady, postawy oraz wartości rządzące społeczeństwem lub grupą³. W literaturze naukowej istnieje wiele terminów – wzorce zachowań, wzory kulturowe, normy kulturowe czy normy społeczne, które oznaczają niemal to samo. Wedle Ewy Nowickiej wzór kulturowy jest przede wszystkim

¹ *Rolnik szuka żony – polska wersja światowego formatu w TVP*, [online:]

<http://www.tvp.pl/rozrywka/aktualnosci/rolnik-szuka-zony-polska-wersja-swiatowego-formatu-w-tvp-1/15178850> [dostęp: 28.12.2014].

² A. Moran, J. Malbon, *Understanding the Global TV Format*, Bristol 2006, s. 6.

³ S. Spinelli Jr., H. McGowan, *Leveraging Ethnography to Predict Shifting Cultural Norms*, Philadelphia 2014, s. 7.

normą kulturową, realizowaną przynajmniej w pewnej mierze, rozumianą jako mniej lub bardziej ustalony w zbiorowości sposób zachowania lub myślenia⁴.

Istota niniejszego artykułu sprowadza się do wykazania, że program *Rolnik szuka żony*, mimo adaptacji w różnych normach kulturowych, nie traci głównej koncepcji oraz posiada cechy, które mogą współegzystować z różnymi kodami kulturowymi, a tym samym wpływać na jego sukces. Zasadniczym celem jest wykazanie różnic i podobieństw poprzez porównanie produkcji *Rolnik szuka żony* w wybranych krajach: analizie porównawczej zostały poddane ostatnie edycje formatu emitowane w Hiszpanii (2011), Australii (2012) i Polsce (2014)⁵.

Prowadzona analiza porównawcza ma na celu zweryfikowanie hipotezy badawczej, zgodnie, z którą format *Rolnik szuka żony*, mimo adaptacji w różnych krajach i kulturach, nie zmienia swojego głównego szablonu i charakteru, a czynnikiem wspólnym jest heteronormatywny i patriarchalny charakter programu. Weryfikacja założeń prowadzona jest w oparciu o następujące pytania badawcze: Jak wygląda adaptacja formatu w analizowanych krajach? W jaki sposób transnarodowy format telewizyjny dostosowuje się do norm kulturowych? Na jakie cechy formatu kładziono szczególny nacisk podczas realizacji programu w danych krajach? Jakie cechy wspólne posiadają analizowane programy? Jak jest przedstawiany wizerunek mężczyzn i kobiet w danych wersjach programu? Jak prezentowane są stosunki kobiet i mężczyzn w omawianych programach i do jakiego stopnia odzwierciedlają one role społeczne?

Artykuł rozpoczyna analiza informacji ogólnych na temat formatu w danych państwach, takich jak średni wiek uczestników, liczba odcinków w serii czy profilu nadawcy. W dalszej jego części uwaga skupiona jest na tożsamości społeczno-kulturowej, postkolonialnym charakterze programu, przywiązaniu do wartości czy prezentowaniu cielesności i erotyki w programie, które są związane z „macyzmem” i heteronormatywnością. Następnie został przeanalizowany obraz wsi oraz wybrane konteksty kulturowe.

I. „ROLNIK SZUKA ŻONY” W POLSCE, HISZPANII I AUSTRALII

Zobowiązana ustawowo do realizacji zadań misyjnych polska telewizja publiczna nabyła prawa do programu „Rolnik szuka żony”. Pierwszą i analizowaną w niniejszym tekście wersję wyemitowano w 2014 roku, a jego prowadzącą była Marta Manowska. W nowym *reality show* TVP S.A., pięciu rolników szukało kobiet, chcących spędzić u ich boku życie na wsi. Zgodnie z założeniami programu, które dotyczą formatu także w innych krajach, bohaterowie byli w różnym przedziale wiekowym, najmłodszy z nich ma 27, a najstarszy 59 lat. Nie byli oni tak przystojni i zbudowani, jak ich australijscy czy amerykańscy koledzy, ale twórcy podkreślali, reklamując swoją produkcję, że chodziło im o to, aby pokazać

⁴ *Obserwatorium Żywej Kultury*, [online:] <http://ozkultura.pl/wpisy/1027> [dostęp:22.12.2015].

⁵ Analiza porównawcza została przeprowadzona w marcu 2015 r., przed emisją II edycji w Polsce.

prawdziwych, typowych rolników, którzy są reprezentatywni dla rzeczywistej kondycji tej grupy zawodowej w Polsce.

Tuż po zakończeniu pierwszej serii *reality show* telewizja publiczna zapowiedziała produkcję drugiej edycji z udziałem kobiet trudniących się pracą na roli i szukających męża. Wpływ na taką decyzję miały rekordowe wyniki oglądalności. Finałowy odcinek zgromadził przed telewizorami 4,84 mln widzów, a średnia oglądalność wynosiła 3,62 mln. Każdy odcinek trwał 45 minut. Wpływy z reklam emitowanych przed i po emisji odcinków przyniosły Telewizji Polskiej wpływy ok. 11 mln złotych⁶.

W hiszpańskiej wersji *Granjero busca esposa* („Rolnik szuka żony”), która była emitowana przez prywatną stację Cuatro, widać wyraźne skupienie na funkcji rozrywkowej programu. Produkcja jest nastawiona na sensację i zabawę, pełno w niej sytuacji komicznych i kuriozalnych, które mają wywołać u widza radość i śmiech. Do tej pory zrealizowano w tym kraju cztery edycje, a ostatnią odsłonę programu wyemitowano w 2011 roku⁷. W hiszpańskiej wersji żon poszukiwało sześciu rolników, a prowadzącą była María Luján Argüelles Álvarez. W ostatniej edycji najstarszy uczestnik miał 44 a najmłodszy 22 lata. Najwyższa oglądalność odcinka w serii wynosiła 1,386 mln⁸, a każdy odcinek trwał 81 minut, wliczając w to bloki reklamowe.

Krajem, który wykupił licencję na realizację *Rolnik szuka żony* była także Australia. W kraju tym od 2007 roku powstało już osiem edycji programu *Rolnik szuka żony*. Ostatnia wersja została wyemitowana w 2012 roku i składała się z dziewięciu, 60-minutowych, odcinków. Program był wyprodukowany przez telewizję prywatną – Nine Network, a gospodynią była Natalie Gruzlewski. W programie żon poszukiwało 6 mężczyzn trudniących się różnymi specjalizacjami rolnictwa, m.in. hodowlą krów, owiec czy uprawą ziemniaków. Co ciekawe, w wersji australijskiej nie wyemitowano odcinka pilotażowego. To producenci na podstawie nadesłanych aplikacji typowali rolników do wzięcia udziału w programie. W formacie australijskim do *reality show* zostali wybrani przystojni, umięśnieni i młodzi mężczyźni. W ostatniej edycji najmłodszy z uczestników miał 24 a najstarszy 42 lata. Zestawienie wybranych cech formatu w perspektywie porównawczej prezentuje tabela 1. Zawiera ona m.in. informację o liczbie serii czy uczestników, ich średniego wieku, nadawcy czy prowadzących programy.

⁶ „*Rolnik szuka żony*” hitem TVP1. Za rok druga edycja, [online:]

<http://www.wirtualnemedial.pl/arttykul/rolnik-szuka-zony-hitem-tvp1-za-rok-druga-edycja-nie-sadzilismy-ze-okaze-sie-takim-sukcesem> [dostęp: 30.12.2014].

⁷ Oficjalna strona hiszpańskiej wersji „*Rolnik szuka żony*”, [online:] <http://www.cuatro.com/granjero-busca-esposa> [dostęp: 28.12.2014].

⁸ Focus Media, [online:] <http://www.focusmedia.es/datos-audiencia-16-de-noviembre-de-2011> [dostęp: 28.03.2015].

	Polska	Hiszpania	Australia
Tytuł oryginalny (w języku narodowym)	„Rolnik szuka żony”	szuka <i>Granjero busca esposa</i>	<i>Farmer wants a wife</i>
Liczba serii	1	4	8
Liczba odcinków w serii	12	9	9
Rok emisji pierwszej edycji	2014	2008	2007
Rok emisji ostatniej edycji	2014	2011	2012
Liczba uczestników w odcinku pilotażowym	8	10	Nie dotyczy
Liczba uczestników we właściwym programie	5	6	6
Najwyższa oglądalność odcinka (w mln)	4,84	1,37	Nie dotyczy
Średni wiek uczestników (lata)	43	33	36
Gospodarz programu	Marta Manowska	María Luján Argüelles Álvarez	Natalie Gruzlewski
Nadawca	Telewizja Polska (publiczny)	Cuatro (prywatny)	Nine Network (prywatny)
Długość odcinka (minuty)	45	81 (z reklamami)	60 (z reklamami)
Liczba kobiet zapraszanych do domu rolnika	1 lub 3	2 lub 3	3
Liczba rolników, którzy znaleźli potencjalne żony w odcinku finałowym	1	6	5

Tabela 1: Zestawienie cech formatu Rolnik szuka żony w Polsce, Hiszpanii i Australii (stan na marzec 2015). Źródło: opracowanie własne na podstawie witryn internetowych w okresie 20.12.2014 – 30.03.2015.

II. TOŻSAMOŚĆ SPOŁECZNO-KULTUROWA

We wszystkich wersjach „Rolnik szuka żony” to kandydatki zabiegają o względy rolnika. Już od drugiego odcinka polska wersja programu przybrała formę *game show*, typową dla programów *reality show*. Rozpoczyna się rywalizacja kobiet o uczucie danego rolnika. Bardziej zacięta „walka” rozgrywała się pomiędzy młodszymi uczestniczkami, starsze kobiety starały się być dla siebie życzliwe, a nawet się zaprzyjaźniły. Pierwsze spotkanie kobiet z rolnikami w premierowej, polskiej edycji przypominało targ, na którym rolnicy wybrali kandydatki najlepiej pasujące do życia na roli. Sam przyjazd uczestniczek wyglądał jak powitanie władców przez poddanych: rolnicy machali z balkonu do kobiet, które radośnie czekały na dole, przed wejściem do hotelu. Cała sytuacja została opatrzona komentarzem prowadzącej: „Piękne kobiety ściągnęły do mężczyzn, niczym motyle do kwiatów”⁹. Podobne powitanie zaprezentowano w wersji hiszpańskiej, gdzie kobiety ze zniecierpliwieniem czekały na rolników pod sceną umiejscowioną u podnóża gór oraz australijskiej, gdzie każdy rolnik po kolei, przy owacjach i oklaskach, pokazywał się po raz pierwszy kandydatkom. W dodatku w Australii kobiety już podczas spotkania powitalnego starały się zaimponować mężczyznom, np. tańcząc na rurze.

W programie kobiety dobrowolnie zgadzały się na zbiorowe randki i nie przeszkadzało im, że ich potencjalny partner poświęca po kolei kilka minut danej kobiecie. Wszystko to, aby spędzić tyle samo czasu z każdą kandydatką, a na koniec wyeliminować z programu tę, która nie przypadła mu do gustu, wręczając różę i wypowiadając zdanie: Przykro mi, ale musisz opuścić program.

Kandydatki na żony, w analizowanych wersjach, musiały zmierzyć się z zadaniami, jakie przygotowali dla nich rolnicy. Były to, m.in.: poranne budzenie w celu dojenia krów, grabienie słomy i układanie snopków, jeżdżenie kombajnem, koszenie trawy kosą oraz zbieranie ziemniaków. Nie wszystkim uczestniczkom podobały się tego typu zadania, np. w polskiej edycji kobiety niechętnie chciały oskubać z piór martwą kure, jednak nawet z grymasem na twarzy starały się wykonywać je do końca. Zadania, jakie otrzymały od rolników kandydatki w poszczególnych krajach były uzależnione od specjalizacji gospodarstw oraz uwarunkowań geograficznych danego kraju.

⁹ Wypowiedź Marty Manowskiej, *Rolnik szuka żony*, odc. 2.

Fotografia 1: Uczestniczka polskiej edycji „Rolnik szuka żony” podczas zadania (7 odcinek I edycji)

Uczestniczki wykonując prośby rolnika pełnią w stosunku do niego funkcję służebną, jednak same także wychodzą z inicjatywą i podejmują się różnych wyzwań, chcąc zaimponować przysłemu mężowi. W polskiej wersji widzowie są świadkami, jak jedna z uczestniczek celowo wstaje wcześniej od innych rywalek, aby zanieść na pole kanapki rolnikowi, co jest późniejszym powodem kłótni z inną uczestniczką. W hiszpańskiej wersji można zobaczyć scenę rozgrywającą się w kuchni, w której dwie uczestniczki kłócą się o źle pozmywane naczynia, podczas gdy w tym czasie ich wybranek pojechał odebrać trzecią uczestniczkę, która następnie zamieszkała z nimi pod wspólnym dachem. Jednak największą rywalizację o względy rolnika można zauważyć w wersji australijskiej. Kobiety pragną pokazać się z jak najlepszej strony, dlatego wychodzą z takimi inicjatywami, jak łowienie ryb, nauka inseminacji krów czy mycie samochodu półnago. W dodatku knują również intrygi – jedna z uczestniczek postanawia wykorzystać zaspanie rywalek i samodzielnie przygotowuje obiad dla rodziców potencjalnego męża, z kolei inna pod nieobecność rolnika, który przebywał na randce z jej rywalką, organizuje urodzinowe przyjęcie-niespodziankę w jego sypialni.

III. PATRIARCHALIZM I TEORIA POSTKOLONIALNA

Typową właściwością analizowanego *reality show* jest patriarchalizm, uwidaczniający się w relacji rolnik-kandydatka na żonę. Mężczyzna odgrywa rolę dominującą w stosunkach społecznych i rodzinnych. Program promuje tę wiodącą rolę mężczyzny, podkreśla jego pozycję, jako głowy rodziny i osoby, na której spoczywa obowiązek zapewnienia jej godziwych warunków bytowania. Patriarchalny porządek kulturowy wyznacza stałe role oraz pozycję, zajmowaną w społeczeństwie. Kobiety są więc traktowane, jako narzędzie w rękach mężczyzny, wykonują zadania przez niego polecane i całkowicie się im podporządkowują, nawet jeśli z nimi się nie zgadzają.

Z patriarchalizmem jest związana teoria postkolonialna, która w uogólnieniu służy analizowaniu i wyjaśnianiu zarówno kulturowych pozostałości kolonializmu i imperializmu, jak i badaniu konsekwencji kontrolowania kraju i zasiedlania go w celu ekonomicznej

eksploatacji ludności tubylczej i jej ziem¹⁰. Zauważa się coraz większe zainteresowanie tą teorią. Współcześni badacze postkolonializmu używają jej do tworzenia nowych filozofii, w celu wywołania dyskusji w środowisku akademickim, obejmującej obszary badań nad rasą i płcią kulturową¹¹.

Z teorii postkolonialnej czerpią nie tylko literaturoznawcy, ale także medioznawcy, którzy wykorzystują różnego typu dyskursy pozostałe po czasach kolonialnych, ujawniające się w braku wiary we własną wartość, wpajanie przekonania o niższości oraz zacofaniu ludności skolonizowanej¹². Wciąż trudno jest zdefiniować studia postkolonialne, a wielu badaczy przestrzega przed próbami ich definiowania i przedmiotu, podkreślając jednak powinowactwo z innymi, stale mnożącymi się tendencjami istniejącymi w ramach nowej humanistyki, między innymi badania kulturowe, etniczne i regionalne, genderowe studia nad wizualnością, do których dołączyły ostatnio badania nad ludźmi niepełnosprawnymi, przestrzenią miejską, środowiskiem, zwierzętami i rzeczami¹³. Bezpiecznie jest zatem założyć, że perspektywa postkolonialna, jest użyteczna wszędzie tam, gdzie istnieją stosunki podporządkowania i dominacji narzucane przez imperialne struktury władzy¹⁴.

W programie „Rolnik szuka żony” mężczyzna przyjmuje rolę kolonizatora, który pełni funkcję właściciela ziemskiego pouczającego robotników, w jaki sposób powinni pracować. To właśnie oni mają monopol na władzę, a także wiedzę, dzięki której kobiety przystosują się do życia na wsi. Kandydatki na żony w tym przypadku pełnią rolę współczesnych osób kolonizowanych, eksploatowanych przez rolników. Są bezpłatną siłą roboczą, a ich głównym celem jest zaspokojenie potrzeb mężczyzn.

Ważną cechą jest wskazanie podstawowej różnicy między kolonizatorem a kolonizowanym. W programie pokazana jest ona poprzez narzucanie przez rolnika obowiązków kobiecie, która musi je wykonywać mieszkając na wsi. W ten sposób jest prezentowana nadrzędność mężczyzny i ustanawiana hierarchia w społeczności wiejskiej. W perspektywie realizacji drugiej polskiej edycji programu, w której rolę wiodącą powierzy się kobietom, należy wspomnieć o hybrydowości postkolonializmu. Polega ona

¹⁰ *Obserwatorium żywej kultury*, [online:] <http://ozkultura.pl/wpis/2559/4> [dostęp: 02.01.2015].

¹¹ E. Domańska, *Badania postkolonialne*, [w:] L. Gandhi, *Teoria postkolonialna: wprowadzenie krytyczne*, przeł. J. Serwański. Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2008, s.158.

¹² T. Zarycki, *Polska i jej regiony a debata postkolonialna*, [w:] *Oblicze polityczne regionów polskich*, red. M. Dajnowicz, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania, Białystok 2008, s. 32, <http://www.iss.uw.edu.pl/zarycki/pdf/postkolonialna.pdf>, [dostęp: 03.01.2015].

¹³ P. Hallward, *Postkolonialność absolutna. Między osobliwym i konkretnym*, przeł. J. Maciejczyk. *Recykling Idei*, nr 10, wiosna/lato 2008, s. 45-46, [w:] E. Domańska, *Badania postkolonialne*, [w:] L. Gandhi, *Teoria postkolonialna: wprowadzenie krytyczne*, przeł. J. Serwański. Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2008, s.158.

¹⁴ V. Mishra, B. Hodge [w:] *What is Post(-)Colonialism? Textual Practice*, vol. 5, nr 3, 1991, s. 407, [w:] E. Domańska, *Badania postkolonialne*, [w:] L. Gandhi, *Teoria postkolonialna: wprowadzenie krytyczne*, przeł. J. Serwański, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2008, s.158.

na odwróceniu ról osoby kolonizującej i kolonizowanej. Kobieta także może wyznaczać obowiązki i zadania mężczyźnie, a ten z kolei musi się podporządkować, chcąc zostać jej mężem.

IV. PRZYWIĄZANIE DO WARTOŚCI

W programie „Rolnik szuka żony” rodzina odgrywa znaczącą rolę w procesie wyboru kandydatki na żonę. W kulturze hiszpańskiej jest ona ważną częścią życia, dlatego też jest nieodłącznym elementem programu. Kobiety, wybrane przez rolnika w drodze eliminacji, zostają zaproszone na 10 dni do domostw mężczyzn, gdzie już w progu wita ich licznie zgromadzona rodzina. Matki rolników uczą przyszłe synowe typowych obowiązków gospodyni domowej, takich na przykład, jak karmienie cielęcia mlekiem z wiadra. W innym odcinku widzowie mogą zobaczyć, jak wujek jednego z rolników pomaga mu w rozwiązywaniu problemów z kobietami. W polskiej edycji można zauważyć podobne działania – przykładowo, kiedy jedna z matek uczy przyszłą synową, w jaki sposób gotować rosół.

Członkowie rodziny, w większym lub mniejszym stopniu, w polskiej i hiszpańskiej wersji programu towarzyszą rolnikowi niemalże w każdym odcinku, spełniając w nim różne role, podczas, gdy w Australii widzowie dopiero w środku emisji serii mogą zobaczyć sylwetki rodziców. Telewizjowcy polscy są świadkami odczytywania listów od kandydatek na żony, gdzie w wyborze pomagają także matki rolników. Jedna z nich podsumowuje potencjalną partnerkę syna słowami: „Ładna miska jeść ci nie da”¹⁵, dając wyraźnie do zrozumienia, że atrakcyjna dziewczyna nie będzie chciała pracować na wsi. W wersji hiszpańskiej rodzice także mają duży wpływ na decyzję syna, co potwierdzają liczne wypowiedzi do kamery poszczególnych członków rodziny na temat uczestniczek. Rolnicy australijskiego *reality show* szczerze wyznają, że szukają kobiet zaradnych i dobrze gotujących, podobnych do ich matek. Rodzina w wersji australijskiej spełnia funkcję doradczą, ale raczej jednorazową, epizodyczną i nie ma tak znaczącego wpływu na eliminację kolejnych kobiet z programu. Rodzice wprowadzają do programu pewien element komiczności i zabawy, co potwierdza scena, w której matka, podczas uroczystej kolacji z uczestniczkami, pyta syna, z którą z kobiet się całował, co wywołało uśmiech na twarzach wszystkich bohaterów.

We wszystkich wersjach ogromną wartość odgrywa rodzicielstwo. Uczestnicy, jak i uczestniczki programu w swoich wypowiedziach często podkreślają, że chcą wziąć ślub i założyć rodzinę. Należy jednak wspomnieć, że nie wszyscy rolnicy są bezdzietni. Jeden z bohaterów czwartej edycji hiszpańskiej posiada troje dzieci, mieszkających z nim i jego matką. Już w pilotażowym odcinku czwartej serii wypowiadają się one do kamery i mówią, jaka powinna być partnerka ich ojca. Podczas pierwszego spotkania, kobiety chętnie się z nimi

¹⁵ Wypowiedź matki Zbigniewa. „Rolnik szuka żony”, odc. 1.

bawią i uczestniczą w grach, każda z nich chce się pokazać z jak najlepszej strony i udowodnić, że będzie dla nich dobrą matką. Dzieci w następnych odcinkach serii wypowiadają się do kamery i biorą aktywny udział w programie. W ostatniej edycji australijskiej żaden z rolników nie był ojcem, z kolei w polskiej podczas odczytywania listów od kandydatek, jeden z rolników zwierza się, że ma trzyletniego syna z poprzedniego małżeństwa, które nie przetrwało, bo wybranka nie chciała mieszkać na wsi. Mówiąc o dzieciach, warto dodać, że w przeciwieństwie do wspomnianej wcześniej wersji hiszpańskiej, dziecko nie występuje ani nie wypowiada się do kamery. Nie zostało także do końca sprecyzowane, czy dziecko mieszka na stałe z ojcem. Chociaż na próżno szukać samego dziecka w programie, to jego obecność jest zauważalna, na przykład poprzez zabawki pozostawione przed domem.

W formacie „Rolnik szuka żony” można doszukiwać się również aspektu religijnego. O ile religijność w wersji hiszpańskiej jest ujawniana w sposób śladowy poprzez noszenie krzyży lub scenografię zawierającą elementy religijne, a w Australii wręcz znikomy, tak w wersji polskiej nie zapomniano o promowaniu chrześcijańskiego systemu wartości. W jednym z epizodów rolnik, czekając na wybrankę zaproszoną do gospodarstwa, specjalnie zawiesza obraz z podobizną Jana Pawła II, gdyż wie, że oczekiwana kobieta jest osobą bardzo religijną. Paradoksem jest, że mężczyźni zapraszają pod swój dach kobiety jeszcze przed ślubem, i chociaż nie śpią w jednym pokoju, odgrywają już rolę męża i żony. Kobieta gotuje dla swojego wybranka, nosi mu obiady na pole i czeka aż wróci po całym dniu pracy do domu. Obraz rodziny, jaki wyłania się z wersji polskiej i hiszpańskiej, przedstawia rodzinę wielopokoleniową, która jest nieodłączną częścią życia rolnika. Rodzina składa się tutaj z kilku generacji mieszkających we wspólnym domostwie. Taki model jest typowy dla środowisk feudalnych czy wiejskich, gdzie wielopokoleniowa rodzina prowadzi wspólnie gospodarstwo. Z kolei wersja australijska pokazuje obraz rodziny nuklearnej, w której rodzinę będzie tworzyć jedynie rolnik, jego wybranka oraz w przyszłości dzieci. Typ rodziny dwupokoleniowej jest charakterystyczny głównie dla społeczeństw wysokorozwiniętych.

Poszanowanie tradycji, wartości religijnych i starszeństwa to typowe cechy patriarchalnego porządku społecznego. Rolnicy liczą się ze zdaniem rodziców i innych członków rodziny. To oni mają znaczący wpływ na ostateczną decyzję dotyczącą wyboru partnerki. Ważnym aspektem życia są dla nich obyczaje i kultywowanie obrzędów religijnych, które są ukazywane w mniejszym lub większym stopniu w różnych wersjach programu w poszczególnych krajach.

V. CIELESNOŚĆ I EROTYKA W PROGRAMIE

Ciało kobiety odgrywa ważną rolę w programie. Kobiety swoimi atutami i seksapilem próbują uwieść mężczyznę i uzyskać przewagę nad rywalkami. W hiszpańskiej i polskiej wersji można zauważyć zróżnicowanie kobiet pod względem budowy ciała, występują tam zarówno kobiety szczupłe, jak i krągłe. Z kolei w australijskiej wersji widać wyraźną dbałość o wizerunek zewnętrzny kobiet – są szczupłe, zawsze pokazują się w makijażu i dobierają

odpowiednią garderobę. Nie mają także problemów z eksponowaniem nagości. W wielu odcinkach można zobaczyć półnagie uczestniczki podczas kąpieli, pływania w basenie czy mycia samochodu, co jest z rzadkością w wersji polskiej, w której uczestniczki nie afiszują się z nagością.

Fotografia 2: Uczestnicy australijskiej wersji programu. Źródło: oficjalny *fanpage* na Facebooku.

Rolnicy w wersji australijskiej są zadbani, wysportowani i zabawni. Nie wszyscy hiszpańscy rolnicy są umięśnieni i wygimnastykowani, ale przywiązują także uwagę do swojego wizerunku. Mężczyźni używają kosmetyków i innych preparatów pielęgnacyjnych. W wersji australijskiej wyemitowano nawet odcinek, w którym rolnicy przechodzą szereg zabiegów ulepszcających, takich, jak depilacja czy maseczki regenerujące, aby następnie zaprezentować się kandydatkom, które zachwyciły się efektem końcowym. W edycji polskiej rolnicy nie przywiązują znaczącej uwagi do dbania o swój wygląd zewnętrzny i są zupełnym przeciwieństwem rolników z Australii, którzy promują wizerunek pewnego siebie mężczyzny z rozbudowaną muskulaturą i ogromną siłą.

W hiszpańskiej wersji ważnym aspektem jest eksponowanie seksualności i cielesności. Już podczas pierwszych spotkań z, zaproszonymi na podstawie listów, kandydatkami mężczyźni przytulają i całują się z nimi¹⁶. Uczestniczki są pewne siebie i swojej kobiecości, dlatego też nie mają problemów z wyrażaniem uczuć w stosunku do rolników. Cały proces wyboru kandydatki jest podglądany przez członków rodziny lub przyjaciół, którzy oceniają wygląd i zachowanie kobiet. Kobiety są tutaj sprowadzone do roli produktu, który wcześniej trzeba zbadać i wypróbować, a następnie wybrać najlepszy, odrzucając inne.

Uczestnicy hiszpańskiego programu nie mają problemów z rozmowami na tematy erotyczne. W jednym z odcinków widzowie są świadkami intymnej rozmowy między rolnikiem a jego wybranką, w której mężczyzna wyznaje w sposób radosny i bez ogródek, że jest uzależniony od seksu, co buduje jeszcze większe napięcie seksualne między partnerami, o czym świadczy uśmiech uczestniczki, a następnie pocałunek. Warto jednak spojrzeć na zachowanie kobiet, które nie tylko dobrowolnie zgadzają się na takie traktowanie, ale są także inicjatorkami podobnych sytuacji. Potencjalne kandydatki na żony adorują i zachwycają się mężczyznami, co potwierdza epizod, w którym kobiety stojące w specjalnie

¹⁶ *Granjero busca esposa*, <http://www.mitele.es/programas-tv/granjero-busca-esposa/temporada-4/programa-30> [dostęp:29.12.2014].

wyznaczonej strefie opatrzonej imieniem danego mężczyzny, krzyczą i klaszczą na widok rolników, którzy stoją na podwyższonej scenie i patrzą na nie z góry.

W polskiej wersji widać brak budowania programu wokół napięcia seksualnego i podtekstów erotycznych. Reżyserzy skupili się na zaprezentowaniu emocji uczestników. W kolejnych odcinkach widz dostrzeże krótkie pocałunki między rolnikiem a jego wybranką, ale pełnią one raczej funkcję przywitania lub podziękowania. Niesmak u odbiorcy może wywołać scena, w której jeden z rolników podczas uczenia wybranek jazdy ciągnikiem, całuje się najpierw z jedną uczestniczką, następnie z drugą, trzecią natomiast próbuje pocałować dzień później, na indywidualnej randce. Ta jednak, ku zdziwieniu mężczyzny, nie odwzajemnia pocałunku.

Australijskie uczestniczki nie stroniły od bliższych kontaktów z rolnikami, a pocałunek ze strony rolnika był dla nich gwarantem pozostania w programie. W jednym z odcinków widz dowiaduje się, że jedna z uczestniczek obawia się eliminacji z programu, gdyż do tej pory rolnik jeszcze jej nie pocałował, podczas gdy pozostałe rywalki już wcześniej miały możliwość pocałunku z kawalerem. Ku zadowoleniu uczestniczki pod koniec tego samego odcinka całuje się z rolnikiem, a tym samym dorównuje reszcie dziewczyn i jej szanse na pozostanie w programie znacząco wzrosły. Mężczyźni nie kryją się ze swoimi zamiarami, a kobiety w żaden sposób nie opierają się nim i zgadzają się na każde zachowanie ze strony rolnika. Kiedy mężczyźni chcą pocałować kandydatki podczas kolacji czy kąpieli w wannie, chętnie odpowiadają na takie sygnały i czują się wyróżnione.

VI. „MACYZYM” I HETERONORMATYWNOŚĆ

Program „Rolnik szuka żony” nie jest jedynym programem, którego scenariusz skupia się na heteroseksualnych ślubach, związkach i seksie. *Mr Right*, *Joe Millionaire* oraz *The Bachelor* to programy, którym zarzuca się antyfeminizm i kreowanie męskiego porządku świata. Inaczej jeszcze traktowany jest program *Zamiana żon*, w którym kobiety przez tydzień zamieszkują z obcym mężczyzną i opiekują się cudzymi dziećmi. Tu oprócz kontrowersji wskazujących na antyfeministyczny charakter programu, pojawia się także wątpliwy aspekt pedagogiczny i psychologiczny, odnoszący się do prawidłowego rozwoju dzieci¹⁷.

Głównym, oficjalnym celem formatu *Rolnik szuka żony* jest promowanie wartości rodzinnych. Jednak już sama koncepcja programu jest stereotypowa: kilku rolników w wiejskiej scenerii wybiera spośród wielu kobiet kandydatkę na żonę. Tak skonstruowany przekaz, niesie w sobie ideę „macyzmu” w postaci wyeksponowanego zespołu ukształtowanych w męskiej perspektywie stereotypów, oraz wzniesionego na typowym dla patriarchalnej konstrukcji społecznej przekonaniu, o wyższości mężczyzn nad kobietami¹⁸. „Macyzym” jest definiowany jako męskie zachowanie, które jest silne i stanowcze,

¹⁷ K. Fairclough, *Women's Work? Wife Swap and the reality problem*, s. 344, [online:] <http://www.csub.edu/~cgavin/communications/art6.pdf> [dostęp: 02.01.2015].

¹⁸ P. Nowicki, *Co to jest telenowela?*, Warszawa 2006, s. 259.

oraz pokazuje konserwatywne, tradycyjne poglądy na temat kobiet i mężczyzn, a także sposób w jaki powinni oni się zachowywać¹⁹. W produkcjach telewizyjnych, takich, jak telenowele, macho jest przedstawiany, jako mężczyzna posiadający kilka kobiet, zabiegających o jego względy. Analizowany format również stawia rolnika w takiej roli. „Maczyzm” stoi tym samym w opozycji do feminizmu, który – w uproszczeniu – zakłada równouprawnienie płci.

Seksualność pokazana w analizowanym formacie zakłada istnienie jedynie orientacji heteroseksualnej. Obraz stosunków damsko-męskich wyraźnie dzieli się na silnego, heteroseksualnego rolnika i podporządkowaną mu żonę. W tak skonstruowanym świecie nie ma mowy o użyciu pojęcia *gender* (w rozumieniu *gender mainstreaming*: polityka równości płci to (re)organizacja, doskonalenie, rozwój i ocenianie procesów politycznych tak, aby podmioty zazwyczaj uczestniczące w jej tworzeniu, włączały perspektywę równości płci w każdy jej rodzaj, na wszystkich szczeblach i etapach²⁰). Rolnicy w programie jeżdżą traktorami i opiekują się zwierzętami, ciężko pracują, przez co pokazują, że robią to, co każdy mężczyzna powinien potrafić. Kobiety mają odmienne obowiązki, takie jak zbieranie ziemniaków czy grabienie siana. Rola płci kulturowej w programie widać poprzez przypisanie konkretnych prac mężczyznom i kobietom²¹.

Heteronormatywność przedstawiona w programie wiąże się ściśle z kulturą agrarną i wiejską, w której mężczyzna-samiec sprawuje władzę nad całym gospodarstwem i pełni rolę przywódczą. Heteronormatywność jest wiarą i przekonaniem, że wszyscy ludzie są heteroseksualni, lub że heteroseksualizm jest domyślnym lub „normalnym” stanem człowieka²². Termin ten używany jest przez teoretyków społecznych w celu omówienia sposobu, w jaki płeć i seksualność są podzielone w hierarchicznie zorganizowanych kategoriach. Teoretycy twierdzą, że dyskurs lub technika heteronormatywności została utworzona, a następnie zdominowała instytucje społeczne, takie jak rodzina, państwa i edukację²³. Płeć kulturowa jest uwarunkowana przez miejsce zamieszkania, jest powiązana z geografiami. Na terenach wiejskich jedyną oczywistą i powszechnie akceptowaną orientacją seksualną jest heteroseksualność. *Rolnik szuka żony* utrwała ten stereotyp. W programie występują silni mężczyźni, którzy są adorowani przez rzeszę kobiet. Prezentowane *reality show* przedstawia tym samym tradycyjny porządek świata i postawy, które były i są promowane, zwłaszcza przez środowiska konserwatywne. Chociaż obecnie mówi się już o post-genderyźmie, można stwierdzić, że na terenach wiejskich,

¹⁹ Hasło *machismo*, [w:] *Cambridge Dictionaries Online*, [online:]

<http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/machismo> [dostęp: 22.12.2015].

²⁰ K. Palus, *Płeć. Między ciałem, umysłem i społeczeństwem*, Poznań 2011, s.19.

²¹ A. Gorman-Murray, B. Pini, L. Bryant, *Sexuality, Rurality and Geography*, Maryland 2013, s. 73.

²² *Queer Dictionary*, [online:] <http://queerdictionary.blogspot.com.es/2014/09/definition-of-heteronormativity.html> [dostęp: 22.12.2015].

²³ *GEA - Gender and Education Association*, [online:] <http://www.genderandeducation.com/issues/what-is-heteronormativity> [dostęp: 22.12.2015].

mimo upływu lat, wciąż obowiązuje heteronormatywność, a fakt istnienia odmienności w orientacji seksualnej jest konsekwentnie pomijany i programowo odrzucany.

Wiejskie obszary sprzyjają rozwojowi praktyk i wartości heteroseksualnych, a program *Rolnik szuka żony* umacnia tę koncepcję. Program podkreśla, że partykularną rolą związków heteroseksualnych jest partnerstwo, a przede wszystkim małżeństwo, które chcą zawrzeć zarówno rolnicy, jak i uczestniczki. Warto też tutaj przywołać koncepcję Jo Little, w myśl której obszary wiejskie, gospodarstwa rolne są miejscem „cichym” i „bezpiecznym” do rozwoju heteroseksualnej orientacji seksualnej, która charakteryzuje się zgodnością i umownością między partnerami²⁴. Uczestnicy występujący w programie potwierdzają stereotypową wersję podziału ról męskich i żeńskich, świadomie wchodząc w tradycyjne, narzucone przez społeczność wiejską, schematy typu patriarchalnego.

VII. OBRAZ WSI

Rolnicy w analizowanych programach, ze względu na odmienne położenie geograficzne i klimatyczne, a także inną politykę ekonomiczną, różnią się wielkościami gospodarstw i ich specjalizacjami. W polskiej wersji rolnicy zajmują się m.in. produkcją mleka, uprawą zboża czy hodowlą trzody chlewnej. Podobnie wyglądają specjalizacje gospodarstw w Hiszpanii, z tą różnicą, ich właściciele nastawieni są na hodowlę krów pod ubój czy kóz pod profil mleczny oraz w Australii, gdzie rolnicy dodatkowo zajmują się m.in. uprawą ziemniaków i hodowlą owiec. Rolnicy zajmują się podobnymi specjalizacjami, ale wykorzystują różne sposoby i narzędzia do osiągnięcia przychodów z gospodarstwa. Najbardziej okazałe i innowacyjne narzędzia do uprawy roli można odnaleźć w Australii. Hiszpańscy rolnicy także używają nowych maszyn, które mają maksymalnie skrócić czas pracy, jednak same budowle lub zagrody nie są najlepszej jakości. W polskiej wersji widzowie mogą zobaczyć nowoczesne narzędzia rolnicze, ale także dostrzec maszyny przestarzałe i нефunkcjonalne, które nie optymalizują pracy. Świadczyć może o tym scena, w której uczestniczki zbierają ziemniaki za pomocą kopaczki, zamiast kombajnu do ziemniaków lub sytuacja, w której rolnik zbiera słomę z kilku hektarów pola za pomocą prasy kostkującej, podczas gdy współcześnie, powszechnie stosowanym narzędziem jest prasa zwijająca.

Australijscy rolnicy mieszkają w pięknych i dużych domach z ogromnymi ogrodami lub werandą. Są one nowoczesne, bogato wyposażone oraz mają kilka sypialni. Wszyscy rolnicy z wersji australijskiej mieszkają w nich samotnie, z kolei rolnicy polscy oraz hiszpańscy zazwyczaj dzielą dom z innymi członkami rodziny. Domy w Polsce prezentują się niemniej okazałe, cechują się inną konstrukcją budowy niż domostwa w Hiszpanii czy Australii, ale są wyremontowane lub niedawno wybudowane,

²⁴ J. Little, *The farmer wants a wife: single farmers and the family farm*, „Annual Review” Centre for rural research, University of Exeter 2003, s. 27, [online:]

<https://socialsciences.exeter.ac.uk/media/universityofexeter/research/centreforruralpolicyresearch/pdf/s/crrannualreview/AnnualReview03.pdf#page=33> [dostęp: 05.01.2015].

schludne i zadbane. Niektóre budynki mieszkalne przedstawione w wersji hiszpańskiej są duże i okazałe, ale widzowie mogą także zobaczyć niewielkie domy, których wnętrza nie zachęcają estetyką, głównie ze względu na niespójność zgromadzonych w nich przedmiotów. Można pokusić się o stwierdzenie, że hiszpańscy rolnicy nie przywiązują tak dużej uwagi do standardu mieszkaniowego, niż ich koledzy z Australii czy Polski.

Skupiając się na dość wysokiej stopie i jakości życia rolników poszczególnych wersji, można zaproponować, aby na tenże program spojrzeć od strony krytycznej teorii postkolonialnej, która ma na celu wprowadzenie dyskursu opisującego sytuację i poglądy przedstawicieli narodów dotychczas pomijanych i marginalizowanych. Postkolonializm jest dla nich szansą na pokazanie swojego punktu widzenia, do tej pory odsuwanego na margines. Przedstawienie prawdziwego wiejskiego życia oraz nowoczesnych, technologicznych gospodarstw ma na celu walkę ze stereotypowym postrzeganiem życia na wsi, które jest utożsamiane z zacofaniem i niższym standardem.

VIII. KONTEKSTY EMISYJNE

Wersja hiszpańska (Cuatro) i australijska (Nine) były nadawane przez telewizje prywatne, z kolei za wprowadzenie formatu na grunt polski jest odpowiedzialna TVP 1. O ile w wersjach emitowanych przez telewizje komercyjne, lokowanie produktu w programie nie jest czymś zaskakującym, tak w przypadku telewizji publicznej w Polsce, gdzie bloki reklamowe w czasie emisji programów są zabronione, jest kwestią sporną. W wersji hiszpańskiej możemy dopatrzeć się przykładów *product placement* głównie podczas wykonywania czynności związanych z jedzeniem, np. odbiorca przekazu widzi zbliżenie na sos pomidorowy danej firmy. Chociaż w Polsce jest emitowany w telewizji publicznej, nie brakuje w nim lokowania produktu. W innych produkcjach TVP stosuje się podobne praktyki, co powoduje, że coraz trudniej wskazać różnice w stosunku do telewizji komercyjnej. W tym wypadku jednak, co ciekawe, produkty promowane w „Rolnik szuka żony” nie są jedynie elementem scenografii, ale przede wszystkim bodźcem do rozpoczęcia konwersacji między uczestnikami, którzy rozmawiają o artykułach spożywczych, np. śliwkach w czekoladzie, lub artykułach rolniczych, np. programie komputerowym wspomagającym uprawę roli.

Producenci wersji polskiej starają się realizować zadania, które wynikają z ustawowych zapisów o publicznej radiofonii i telewizji, poprzez reżyserowanie scen wskazujących na misyjny charakter programu. Podczas wykonywania codziennych obowiązków polscy rolnicy oraz ich wybranki znajdują czas na rozrywkę, dlatego zwiedzają, ćwiczą na siłowni lub pływają w basenie. Warto zauważyć, że we wszystkich analizowanych wersjach kilku rolników posiada zwierzęta hodowlane, które wymagają niemal całodobowego doglądania i opieki, np. w polskim formacie najmłodszy z rolników zajmuje się hodowlą krów mlecznych i, jak sam podkreśla w wywiadach, nie może pozwolić sobie na wakacje, bo o konkretnej godzinie musi zjawić się w gospodarstwie. Nie inaczej wygląda sprawa w wersji hiszpańskiej i australijskiej, gdzie rolnicy nie mogą pozostawić dobytku, ale mimo to w programie pokazano sceny, np. w Australii, gdzie rolnik udał się na 24 godzinną randkę z jedną

z uczestniczek, zostawiając domy i gospodarstwa pod opieką pozostałych kobiet, które nie zostały wybrane na romantyczny wyjazd.

W wersji hiszpańskiej można zauważyć nałóg palenia papierosów. Zarówno rolnicy, jak i uczestniczki programu palą papierosy przed kamerą w sytuacjach nerwowych, jak i radosnych. Nie palą ich tylko na zewnątrz, ale także wewnątrz domu, siedząc na kanapie lub przy stole. W australijskiej wersji uczestnicy żywo dyskutują popijając piwo bezpośrednio z butelki. Ujawnia się tutaj dostosowanie produkcji do kultury panującej w danej nacji. O ile w Hiszpanii publiczne palenie nie zaburza poczucia estetyki programu i wprowadza typowy dla *reality show* element naturalności, tak w społeczeństwie polskim zadaniem trudnym byłoby wprowadzenie tej czynności do scenariusza programu. Tym bardziej, że w Polsce program ma spełniać misję publiczną, a co za tym idzie promować pożądane przez społeczeństwo wartości, w tym zdrowy tryb życia.

IX. PODSUMOWANIE

Wersje hiszpańska, australijska i polska programu „Rolnik szuka żony” pokazują, że format dostosowano do kodów kulturowych i tradycji panujących w danych społeczeństwach. Zachodnie produkcje są o wiele bardziej nastawione na zabawę i sensację, poprzez położenie znacznego nacisku na cielesność i ośmieszenie uczestników programu. Z kolei polscy twórcy postawili na wyeksponowanie uczuć i emocji uczestników, chcąc oddać ich naturalność i realność.

We wszystkich krajach tworzących własne wersje programu w tym samym formacie, spotkał się on z krytyką i oburzeniem środowisk feministycznych, zarzucających mu upokarzanie kobiet i kreowanie świata rządzonego przez mężczyzn, gdzie kobieta gra rolę służebną. W Polsce prof. Magdalena Środa krytykuje program za seksistowski charakter i zarzuca rolnikom, że szukają jedynie taniej siły roboczej²⁵. W Australii, tamtejsze media dziwią się przede wszystkim uczestniczkom, które dobrowolnie godzą się na przedmiotowe traktowanie i rywalizację z innymi kobietami o względy mężczyzny²⁶. W Hiszpanii format został określony jako „agroporno”, odnosząc się do zachowania uczestników programu, jakie ma miejsce w wiejskiej scenerii²⁷.

Wszystkie analizowane formaty posiadają cechy wspólne, które bez względu na kraj realizacji i normy kulturowe są takie same. Przejawiają się one w neokolonializmie

²⁵ Prof. Środa ostro atakuje „Rolnik szuka żony”: Seksistowski program, [online:] <http://rozrywka.dziennik.pl/telewizja/artykuly/473867,prof-magdalena-sroda-atakuje-rolnik-szuka-zony-i-kto-poslubi-mojego-syna.html> [dostęp: 10.01.2015].

²⁶ *The many problems with Farmer wants a wife*, „Daily Life”, [online:] <http://www.dailylife.com.au/news-and-views/dl-opinion/the-many-problems-with-farmer-wants-a-wife-20120831-254qu.html> [dostęp: 22.12.2014].

²⁷ V. M. Amela, *Agroporno domestico*, [online:] <http://victoramela.com/2011/09/critica-de-tv-agroporno-domestico> [dostęp: 10.03.2015].

i heteronomatycznosci programu „Rolnik szuka żony”. W formacie można wskazać mechanizmy współczesnych form kolonializmu, które wytwarzają obraz kolonizatora i kolonizowanego. *Reality show* tworzy pewnego rodzaju tożsamość neokolonialną, która jest determinowana głównie przez płec kulturową kolonizowanego. Kobiety muszą łączyć obowiązki matki, gospodyni domowej, żony oraz robotnika rolnego.

Stosunki między mężczyznami a kobietami są ściśle zhierarchizowane. Rolnik jest osobą dominującą i to od niego zależy dalszy los uczestniczek. Same kobiety próbują poprzez wykorzystanie swojej seksualności oraz atutów cielesnych zdobyć mężczyznę i spełnić jego oczekiwania. Patriarchalny porządek świata odpowiada kobietom biorącym udział w programie, godzą się tym samym na podporządkowanie i akceptowanie wszystkich decyzji mężczyzny.

Przystosowanie formatu *Rolnik szuka żony* do norm kulturowych nie spowodowało zmiany głównej koncepcji programu. Analizowany program pokazuje potencjał i możliwości, jakie dają formaty telewizyjne. Szablon telewizyjny można zastosować w wielu krajach, dostosowując go do norm kulturowych i społecznych. Chociaż kraje różnią się między sobą nie tylko pod względem tradycji i kultury, ale także uwarunkowań klimatycznych i geograficznych, format „Rolnik szuka żony” nie zatracił neokolonialnego charakteru, promującego paternalistyczne podejście do życia.

Czy format „Rolnik szuka żony” jest zwiastunem powrotu do porządku patriarchalnego? Być może po szeregu programów, takich jak „Big Brother” czy „Warsaw Shore – Ekipa z Warszawy”, w których kobiety odgrywają rolę wyzwolonych i pewnych siebie, analizowany format jest wyrazem tęsknoty za tradycyjnymi wartościami społecznymi i czasami, kiedy kobietom, mimo iż miały mniej praw, mężczyźni potrafili zapewnić dostateczny byt i opiekę, a ich głównym zadaniem było dbanie o dom, męża i dzieci.

Literatura

1. Amela V., *Agroporno domestico*, [online:] <http://victoramela.com/2011/09/critica-de-tv-agroporno-domestico> [dostęp: 10.03.2015].
2. *The Bachelor*, [online:] <http://abc.go.com/shows/the-bachelor> [dostęp: 10.03.2015].
3. *Cambridge Dictionaries Online*, [online:] <http://dictionary.cambridge.org> [dostęp: 22.12.2015].
4. Domańska E., *Badania postkolonialne*, [w:] L. Gandhi, *Teoria postkolonialna: wprowadzenie krytyczne*, przeł. J. Serwański, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2008.
5. Fairclough K., *Women's Work? Wife Swap and the reality problem*, [online:] <http://www.csub.edu/~cgavin/communications/art6.pdf> [dostęp: 02.01.2015].
6. *GEA - Gender and Education Association*, [online:] <http://www.genderandeducation.com/issues/what-is-heteronormativity> [dostęp: 22.12.2015].
7. Gorman-Murray A., Pini B., Bryant L., *Sexuality, Rurality and Geography*, Lexington Books, Maryland 2013.
8. *Granjero busca esposa*, [online:] <http://www.mitele.es/programas-tv/granjero-busca-esposa/temporada-4/programa-30> [dostęp: 29.12.2014].
9. Little J., *The farmer wants a wife: single farmers and the family farm*, [w:] „Annual Review”, Centre for Rural Research, University of Exeter 2003, [online:] <https://socialsciences.exeter.ac.uk/media/universityofexeter/research/centreforruralpolicy/research/pdfs/crrannualreview/AnnualReview03.pdf#page=33> [dostęp: 05.01.2015].
10. *The many problems with Farmer wants a wife*, „Daily Life”, [online:] <http://www.dailylife.com.au/news-and-views/dl-opinion/the-many-problems-with-farmer-wants-a-wife-20120831-254qu.html> [dostęp: 22.12.2014].
11. Moran A., Malbon J., *Understanding the Global TV Format*, Intellect Books, Bristol 2006.
12. Nowicki P., *Co to jest telenowela?*, Oficyna wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2006.
13. „Obserwatorium Żywej Kultury”, [online:] <http://ozkultura.pl/wpis/2559/4> [dostęp: 02.01.2015].
14. Palus K., *Płeć. Między ciałem, umysłem i społeczeństwem*, Wydawnictwo Naukowe WNS UAM, Poznań 2011.
15. *Prof. Środa ostro atakuje „Rolnik szuka żony”: Seksistowski program*, [dziennik.pl](http://rozrywka.dziennik.pl/telewizja/artykuly/473867,prof-magdalena-sroda-atakuje-rolnik-szuka-zony-i-kto-poslub-i-mojego-syna.html), [online:] <http://rozrywka.dziennik.pl/telewizja/artykuly/473867,prof-magdalena-sroda-atakuje-rolnik-szuka-zony-i-kto-poslub-i-mojego-syna.html> [dostęp: 10.01.2015].
16. *„Rolnik szuka żony” hitem TVP1. Za rok druga edycja*, „Wirtualne Media”, [online:] <http://www.wirtualnemedial.pl/artykul/rolnik-szuka-zony-hitem-tvp1-za-rok-druga-edycja-nie-sadzilismy-ze-okaze-sie-takim-sukcesem> [dostęp: 30.12.2014].

17. *Rolnik szuka żony – polska wersja światowego formatu w TVP*, TVP, [online:] <http://www.tvp.pl/rozrywka/aktualnosci/rolnik-szuka-zony-polska-wersja-swiatowego-formatu-w-tvp-1/15178850> [dostęp: 28.12.2014].
18. Spinelli Jr. S., McGowan H., *Leveraging Ethnography to Predict Shifting Cultural Norms*, Pearson FT Press, Philadelphia 2014.
19. Zarycki T., *Polska i jej regiony a debata postkolonialna*, [w:] *Oblicze polityczne regionów polskich*, red. M. Dajnowicz, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania, Białystok 2008.